

TRACTATUS DE
IVRE PATRONATUS

OMNIVM I. V. C. CLARISSIMO-

RVM, QVI QUIDEM HACTENVS EXTANT

D. Caesaris Lambertini Episcopi Insulani.

ROCHI DE CURTE.

PAVLI DE CITADINIS.

IOANNIS NICOLAI.

Nunc demum in unum collecti in gratiam iuris studiosorum in quibus quicquid ad hanc materiam pertinet, in eam contraxerunt est, adeo copiose, accurate, summaq; cum diligentia, denique ita methodice digestum est, ut nihil omnino desiderari possit.

NUNC DEMUM multis in locis illustrati & locupletati,
& plurimis mendis repurgati.

CVM INDICE rerum & verborum copiosissimo.

LIBER PRIMVS

REVERENDISSIMO AC
AMPLISSIMO VIRO D. PETRO DE PINAC,
Archiepiscopo & Comite Lugdunenſi, Galliarum Primati, Domino ſuo colendiſſimo,

PHILIPPVS TINGHI FLORENTINVS S. D.

Prima mihi videtur ratione conſtitutum, vir reuerendiſſime & ampliſſime, ut qui adificant ſeu fundant & dotant eccleſias, aut denique earum augment facultates, iſs poteſtas inſtituendos praefentandi ad beneficium vacans tribuatur. Hac enim ratione ſit ut & beneficiis & liberalibus praerogatiuis & gratia retribuatur, & turpiſſimum illud ingrati animi vitium euitetur, tam verum ut multi ad hac erga eccleſias praerenda beneficia inuitentur. Nihil enim eſt quod ad liberalitatem & beneficentiam magis homines ſtimulet, quam cum ſpem quandam in animis concipiunt grati cuiuſdam animi, & ſibi non ingratum futurum collatum a ſe beneficium: qua quidem ſpes eſtſi aliena ſit a vera beneficentia, imò & eius vim quodammodo extinguat, cum ſibi in animis concipiunt grati cuiuſdam animi, & liberalitas in ſolo bene faciendi officio conſiſtat ſine vlla ſpe remunerationis hoc tamen ſeculo, in quo fere omnia ſunt corrupta & peſſimæ eunt, & gratia rara eſt, niſi quedam retributionis ſpes ſeſe offerat, paucos inuenias beneficos & liberales. Atque inde etiam ius patronatus deſcendit, quod nihil aliud eſt quam huiuſmodi poteſtas, quod quidem cum latiffimè pateat, & multa iſs qui fundant, adificant & dotant eccleſias privilegia tribuat, id eo eſt effectum, ne male locata dicatur huiuſmodi gratia. Ex qua etiam eccleſias plurimum eſt profectum, eademque ratione viris eccleſiaſticis, quia hac non parum rem auxerunt. De quo iure paſſim multa in iuris Canonici libris reperire licet, imò & proprius eſt titulus, multaq; etiã plurimi auctores ſcripſere in uſq; CAESAR LAMBERTINVS Tranenſis Episcopus Inſulanus. Sed quoniam ex iſs omnibus qui hanc materiam iuris patronatus attigerunt, in eaq; deſcribenda inuigilarunt, nemo, mea quidem ſententia, rem ipſo accuratius, & diligentius attigit, nemo diſtinctius & magis aperte explicauit, nemo copioſius & plenius perſecutus eſt: ita nihil non ad hanc materiam pertinens completè voluit, ſeu rem ipſam inſpicias, ſeu quaſtiones in foro ſingulis diebus emergentes, ſeu ea qua paſſim de hoc iure a doctoribus tractata ſunt, ille mihi in primis de iuris Canonici ſtudioſis bene mereri viſus eſt, & digniſſimus qui prolo meo committeretur. Soleo enim ex authoribus eos maxime deligere, a quibus res aliqua copioſe & plene tractatur, & ut quibus liceat inuenire quicquid ad eam materiam pertinet, ut hac ratione literarum ſtudioſas inueni, ne de vna eademque materia multos variòſque cogantur emere libros. In ſic autem auctori, ne quid quod ad hanc materiam pertinet, deſſet, adieci Tractatus celeberrimos trium excellentiſſimorum I. V. D. ROCHI DE CURTE, PAULI DE CITADINIS, & IOANNIS NICOLAI, idq; vel hac potiſſimè ratione, ut ſtudioſis prodeſſem quoniam multa a Domino CAESARE LAMBERTINO, ad hos remiſſimè tractantur. Sed dum quaererem cui hos meos in hac parãda editione labores, nuncupare, quiq; in ſuam clientelam hanc meã editionem acciperet, occuſiſti illico, vir reuerendiſſime & ampliſſime, cuius virtus, doctrina, nobilitas denique ita palam ubique clare ſcit, ut tanquam vna eorū aliquod inter homines eluceſcat. Et cuius quaſo tutior eſſe poteſt clientela, quam eius qui in omni diſciplinarum genere excellit, & in hoc ſcientiarum genere ſanctam ducit? cuius nomini Epif-

TRACTATUS
 DE IVRE PATRO-
 NATVS, DOCTISSIMVS
 ET UTILISSIMVS,
 BASILICA SANCTI HIERONYMI
 LAMBERTINA NVNCVPATVS.

Auctore Reuerendiss. D. CAESARE LAMBERTINO *Tranensi, Iuriconsulto
 praestantissimo, & Episcopo Insulano dignissimo.*

INVOCATIO.

Antequam ad
 ipsam rem deueniam, quae
 de paruitate mea dilido,
 sanctissimam in diuina Tri-
 nitatem, cuius hodie sa-
 crum festum colimus, cor-
 de ac mente pia inuoco,
 mediantibus sanctis virginis
 Dei matris gloriosissimae,
 patroni mei Hiero-
 nyimi, ac Catharinae, to-
 tiusque curiae triumphan-
 tis, amen. Vnde humiliter
 prostratus oro: Actiones nostras quaesumus Domine inspirando
 preueni, & adiuuando prosequere: ut cuncta nostra actio & ope-
 ratio a te semper incipiat, spiritus sancti gratia operante, & per
 te coepta finiatur, amen. Nunc confusus de verbis Domini dicentis:
 Pergite, & ego ero in ore tuo: docetis quoque te quid loquaris:
 materiam iuris patris, aggredior.

DIVISIO OPERIS.

1. De Divisione auctoris inuitatur, mens preparatur, memoria reformatur & il-
 lustratur, ac etiam tota oratio reddatur perspicua.
2. Quae diuisio traduntur, commodius & facilius percipiuntur.
3. Diuisio quid sit.
4. Per partes facilius deducimus ad cognitionem totius.
5. Diuisio totius operis.
6. Quae erit materia primi libri.
7. Tertius liber appellabitur iuris patronatus acquisitio.
8. Omnia agens, agit propter finem.
9. Quae erit materia secundii libri.
10. Secundus liber appellabitur ecclesiae patronatus ordinatio.
11. Quae erit materia tertii libri.
12. Tertius liber appellabitur, ecclesiae patronatus gubernatio.

Tractaturus Igitur iuris patro-
 discussiones & conclusiones: quia paruitas
 seu diuisio auctoris inuitatur, mens
 preparatur, memoria reformatur, & illu-
 stratur: ac etiam perspicua tota reddet
 oratione: ut inquit glossa in §. igitur, in
 versu. pariri, in proce-
 1. initi. vñ dicitur, quod ea quae diuisum
 tradunt, commodius & facilius per-
 cipiantur §. sed nec in primis in §. de leg. &
 glo. in l. i. ff. de except. do.

1 Adeo, quod diuisio diffiniri solet esse innumerabilis materiae bre-
 4 uem compositionem. Ita dicit glossa in §. 1. in §. de obli. quod partes eius
 5 seu eius tractatus in tres libros principales diuisum duxi. Et
 quilibet liber sub se partes principales habebit. pars autem quoniam
 continebit: quod vero articulos pariet, vñ cum allegari contingerit,
 dici poterit: puta in §. lib. in §. par. in §. q. in §. artic. Et quia hu-
 iusmodi materiae iuris patronatus, cum hunc tractatum inco-
 6 pimus, non repimus ab aliquo reductam: licet alij infra nomina-
 di copulatores moderni superueniant: nullum ordinem magis con-
 7 gruum excogitare potuimus, quam ipsam primordiale, essentiale
 8 & ordinata ipsius iuris patris, sequi materiam. Et ideo in primo li-
 9 brum tractabimus quae iura patris creantur: quae acquirantur: & per quos
 quae ad haec descendunt: & quae ad extraneos transferantur: & p-
 10 cosequens, omnes modos, per quos quae potest effici & esse ecclesiae
 11 patronatus: & ideo ipsam primam locum appellabimus iuris pa-
 12 tronus: quia sub eo omnia publica includuntur. Creatis igitur pa-
 tronus, deueniemus ad id, ad quod per ipsam creationem sic deue-
 13 niendum: quae iuxta Philosophum in 2. Physico. Omnis agens agit propter
 14 finem. Et ideo in §. lib. tractabimus de phratione facienda pro patro-
 15 nos de clerico beneficiando rectore, seu alias nuncupato, phran-
 do in ecclesijs & locis patronatus: in quibus ecclesijs phratio ista
 fiet. Et in quibus alijs locis quis possit praesentari: Et quis non. Qua-
 16 liter & coram quibus: Et infra quantum tempus ipsa phratio nec:
 De superioris institutione: Et quis erit superior in institutendo:
 17 Ac de oppositionibus, & litibus, quae in huiusmodi causis fieri & oriri so-
 lent. Et postremo, an papa & legati possint personis, & in quibus, pre-
 18 iudicare: quae omnia ex quo tendunt ad ecclesiae patronatus institua-
 19 tionem, quae iuris ordinatio dici poterit, ideo ipsum finem librum ap-
 20 pellabimus, ecclesiae patronatus ordinatio. Ordinata siquidem
 21 patronatus bonum regimur tendentia, quod in ea tractabimus, in qui-
 bus alijs ultra phrationem verum honorem personis: Quae onera patro-
 22 ni sustinere debeant: & quae utilitatem ex ea percipere possint: &
 quae ipso iure patris presentium. Quae omnia ex quo tendunt ad ecclesiae
 23 patronatus gubernationem: ideo ipsam appellabimus, ecclesiae
 patronatus gubernatio. Quibus libris tribus cum suis opportunis
 quonibus & articulis expeditis, Deo duce, erit finis huic Tracta-
 tu: & illa pro praesentis operis diuisione dicta sufficiant.

¶ Liber Primus, Iuris patris, acquisitio, .j. pars prin.

¶ Prima quaestio prin. .j. par. .j. Libri.

1. Quomodo diuidatur primus liber in duas partes principales.
  2. In quibus non casis diffinitio, nisi distinguatur.
- Lamber. de iure patro. A 3 Terminat

TRACTATUS DE
IVRE PATRONATUS

OMNIVM I.V.C. CLARISSIMO-

RVM, QVI QUIDEM HACTENVS EXTANT▷

D. Caesaris Lambertini Episcopi Insulari.

ROCHI DE CVRTE.

PAVLI DE CITADINIS.

IOANNIS NICOLAI.

Nunc demum in unum collecti in gratiam iuris studiosorum: in quibus quicquid ad hanc materiam pertinet, in eaq; controuersum est, adeo copiose, accurate, summaq; cum diligentia, denique ita methodice digestum est, ut nihil omnino desiderari possit.

NUNC DEMVM multis in locis illustrati & locupletati,
& plurimis mendis repurgati.

CVM INDICE rerum & uerborum copiosissimo.

LIBER SECVNDVS▷

LUGDVNI,
SVMP TIBVS PHILIPPI TINGHI FLORENTINI▷
Cum Privilegio Regio.

ELENCHVS QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM PRIMÆ PARTIS HVIVSCE SECVNDI LIBRI.

CANONVM NVMERORVM.

Prior numerus marginalis Articulis in ordinem successivum significat. Numerus interior Articulis & Quæstionibus principalibus Posterior vero numerus chartarum servicus demonstrat.

¶ **Divisio huius Libri.** fol. 1

¶ **Prima pars Secundi Libri vocatur ordinatio-
nis ecclesie præparatio.** fol. 60.

¶ **In .j. q. princ. primæ partis huius secundi Libri.**

- 292 **D**E diffinitione præsentationis & sic quid sit præ-
sentatio. art. 1. fol. 60.
293 An præsentatio sit ius. art. 2. fol. 60.
294 An præsentatio sit donatio. art. 3. fol. 60.
295 An patroni dicantur eligere. art. 4. fol. 61.
296 In quibus differant & cõveniãt p̄ntatio & electio. articu. v. fol. 62.
297 An patronus dicatur ordinare ecclesiam. art. vj. fol. 60.
298 An patroni dicantur conferre ecclesiam. art. 7. fol. 63.
299 An patronus dicatur concedere ecclesiam. art. 8. fol. 60.
300 An patronus dicatur offerre clericum. art. 9. fol. 60.
301 An patronus dicatur commendare clericum. art. 10. fol. 60.
302 An patronus competat ius petendi clericum. art. 11. fol. 61.
303 Quæritur in genere de oibus terminis similibus p̄ntationi
quibus differant & concordent cum præsentatione. art. 12. fol. 61.

¶ **In .ii. q. princ. primæ partis .ij. Libri.**

- 304 Quis possit præsentare in ecclesijs patronatis: & an ius præ-
sentandi sit prohibitivum. art. 1. fol. 65.
305 An patronus excommunicatus possit præsentare ante abso-
lutioem: & eius præsentatio teneat. art. 2. fol. 60.
306 An p̄sona susp̄sa admittatur ad p̄ntandũ in ecclesia p̄sonata. art. 3. f. 66.
307 An criminosi q̄ nõ p̄nt p̄ntare vel aliter impediti: & q̄ cogunt
rũt ius p̄. ex male acquisitione: vel de bonis alienis: vel aliorũ
nomine poterint p̄ntare licet ius p̄. acquisierint. art. 4. fol. 61.
308 An pater patronus vivente filij eius possint præsentare in ec-
clesia patronata vacante. art. 5. fol. 60.
309 An quando ius p̄. competit vniuersitati seu populo filij fami-
lias possint præsentare. art. 6. fol. 67.
310 Si filius familias sit patronus qui aliunde habet ius p̄. quam à
patre pater vel filius præsentabit. art. 7. fol. 60.
311 An quando ius p̄. competit parrochie vniuersitati: vel popu-
lo: femina: vidua: & virgines præsentent. art. 8. fol. 60.
312 An patronus pupilli possit præsentare. art. 9. fol. 61.
313 An tutor pupilli patroni possit præsentare in ecclesia patro-
nata pupilli vacante. art. 10. fol. 61.
314 An religiosus possit præsentare sine licentia sui abbatis seu
alterius superioris. art. 11. fol. 61.
315 Quid præsentatio p̄ntat ad monasteriũ vel ad aliq̄ collegium
seu capitulum: an p̄ntabit abbas seu alius superior seu caput:
an vero conventus monasterij: capituli: vel collegij: & quid
de monasterio monialium. art. 12. fol. 69.
316 Quid ius p̄. cõpetit cõuentui vel capitulo an cõuertit: nouitij
vel non professi: archidiaconi: sacri presbyteri: & alij nõ cano-
nici habeant vocem: & præsentare possint. art. 13. fol. 10.
317 An capitulum se d. vacan. possit p̄ntare aliquẽ in situendũ ad be-
neficiũ iuris p̄. sul. ep̄. vel p̄lati defuncti vel p̄ntare
consilium seu consentum: & quid p̄ntato sul. p̄ntato. art. 14. f. 61.
318 Si edificata capella vel altare in ius ecclesie p̄sonata: tõne soll
q̄ p̄ntabit cum p̄ntante & dotate rector illius ecclesie vel
eius p̄ntatus: & q̄ q̄ vna ecclesia dotat capellam vel altare:
vel q̄ vna ecclesia fundat in fundo p̄ntatis autem ecclesie
q̄ p̄ntabit rector ip̄. p̄ntate ecclesie vel eius p̄ntatus. art. 15. f. 61.
319 Si in d. otal. quis cũ p̄nt. ius ep̄. reseruauit sibi ius p̄ntandũ &
titio vel alij quos ip̄. duxerit pro libito voluntatis eligendos
& his p̄ntatis: cum t̄cio in d. institutione sequuta: an t̄cio lo-
co possit reijcere titium & admittere alium. articu. 16. fol. 60.
320 Si p̄ntatus est furiosus: prodigus vel alias habens curatorem:
an curator vel ip̄. possit præsentare. articu. 17. fol. 12.

- 321 An ille cui factum fuit legatum iuris p̄. possit præsentare an-
te approbationem ep̄. art. 18. fol. 61.
¶ **Conclu. decla. amplia limita. & reitric. quæ colliguntur ex
hac. ij. q. princ. & eius. 18 arti.** fol. 61.

¶ **In .iii. q. princ. primæ partis secundi Libri.**

- 322 An possidens ius p̄. præsentare possit sicut verus patronus:
& quid in bonæ fidei possessore. art. 1. fol. 13.
323 An male fidei possessor possit præsentare: & quid sequuta in-
stitutione: & iure p̄. cõuenit à vero p̄ntato: an institutio amou-
ueatur: & quid posito edicto. art. 2. fol. 60.
324 An inuasor, violentus possessor vel intusus possit præsentare:
& eius præsentatio admitti. art. 3. fol. 14.
325 An mota lit̄ seu cõtrouersia quasi possidenti super iure p̄.
seu p̄ntandi in ecclesia vacante possessor possit præsentare
anteq̄ lit̄ finiat: & an debeat sequi institutionem. art. 4. fol. 15.
326 Si concurrat possessor bon. fid. & pos. ma. fid. in præsentando: cuius
præsentatio in institutione præferatur. art. 5. fol. 16.
327 Si verus patronus præsentat vnum, possessor bon. fid. alterum:
quis illorum sit potior in institutione. art. 6. fol. 60.
328 Quis præferatur in institutione p̄ntatus à ma. fid. pos. vel præ-
sentatus à proprietario qui non est in possessione. art. 7. f. 17.
329 Si verus p̄ntatus p̄ntat: & t̄nc nec ip̄. nec alius est in quasi pos-
sessione: an p̄ntatio sit nulla tanq̄ facta à nõ possidẽte. art. 8. f. 61.
330 Si p̄ntatus & p̄ntatus putatus sunt in possessione: & vn̄
p̄ntat vult alterum q̄ ip̄. p̄ntatum p̄ntari debeat in institutione:
& si est in possessione p̄ntatus à p̄ntato putato: possessore cõsti-
tuto de nõ iure possidẽtis an institutio amoueat. art. 9. fol. 60.
331 Qualiter quasi possessio iuris p̄. seu p̄ntandi acquiratur
& quæ acquirantur in acquisitione ip̄. art. 10. fol. 18.
332 An quasi possessio iuris p̄. seu p̄ntandi acq̄. ex vna p̄ntatione
in institutione sequatur: an vero requirant plures. art. 11. f. 19.
333 Si tutor p̄ntauit p̄nto nũc vna cum pupillo sciẽte & p̄ntate
in illius iure p̄. & p̄ntatio fuit admissa & sequuta institutio
& mortuo tutore eius filius & hæres vacante eadẽ ecclesia:
reus p̄ntauit cum dicto pupillo pubere effecto reclamãtib̄
t̄nc aliquibus qui prætendebant se esse p̄ntatos: qua reclamatio-
ne non obstante sequuta fuit institutio: an sit acquisita
quasi possessio iuris p̄. ip̄. tutori & eius filio. art. 12. fol. 61.
334 An quasi possessio iuris p̄ntandi acquiratur per aliquem præ-
sentantem: si confirmata fuit præsentatio in causa principali:
& postea cassata in causa appellationis. art. 13. fol. 20.
335 Si cassata p̄ntatio p̄ntati facta q̄ antea erat in quasi pos. iuris
p̄ntandi an p̄ntat cassationẽ perdat quasi pos. art. 14. fol. 60.
336 Duo existẽtes in quasi pos. p̄ntandi bis p̄ntent: & his cõtr̄ p̄nta-
tio cassata ex cã q̄ ex defectu quasi pos. deinde vnus ip̄.
p̄ntat: alter vero nõ. & hæc præsentatio confirmata: utrum
præsentans retineat suam quasi pos. & non præsentans per-
dat eam ex quo non præsentauit. art. 15. fol. 21.
337 An aliquibus patronis presentantibus & aliquibus non præ-
sentantibus amittant eorum quasi pos. art. 16. fol. 60.
338 Si p̄ntatus admittit cũ eis in p̄ntatione nõ p̄ntatum an eis p̄nta-
dicat: & ille admittens acquirat ius p̄. vel quasi pos. art. 17. f. 22.
339 Si sit p̄ntatio ab aliquo q̄ nõ est verus p̄ntatus: nec in quasi pos.
p̄ntandi & sequuta est institutio: & postea fiat p̄ntatio à p̄nto
vel existente in quasi pos. an prima præsentatio & institutio
sequatur si nulla: vel primus presentans dicatur esse in
quasi pos. & ideo secunda præsentatio nulla. art. 18. fol. 23.
340 An patronus vsq̄ possit iure suo in presentando: & possessore
non citato nec aliter priuato. art. 19. fol. 60.
341 An exercitiũ alteri aut cõpetit p̄nto: puta q̄ honoratũ
& 17. d. l. v. p̄ntatus acq̄. ut quasi pos. p̄ntandi. art. 20. fol. 61.
342 Si vn̄ p̄ntauit pluribus vacans alter vltia vice q̄ istorũ d̄m
quasi pos. & p̄ntat in p̄ntatione in noua vacatioe. art. 21. f. 24.
343 An quasi pos. defuncti vel p̄ntatoris dicatur esse & cõtinuari in
hæredem vel successorẽ qui adhuc nõ p̄ntauit. art. 22. fol. 60.

TRACTATUS DE
IVRE PATRONATUS
OMNIVM I.V.C. CLARISSIMO-

RVM, QVI QUIDEM HACTENVS EXTANT

D. Caesaris Lambertini Episcopi Insulani.

ROCHI DE CVRTE.

PAVLI DE CITADINIS.

IOANNIS NICOLAI.

Nunc demum in unum collecti in gratiam iuris studiosorum: in quibus quicquid ad hanc materiam pertinet, & in eaq; controuersum est, uideo copiose, accurate, summaq; cum diligentia, denique ita methodice digestum est, ut nihil omnino desiderari possit.

NUNC DEMUM multis in locis illustrati & locupletati,
& plurimis mendis repurgati.

CVM INDICE rerum & uerborum copiosissimo.

LIBER TERTIVS

LUGDVNI,

SVMPTIBVS PHILIPPI TINGHI FLORENTINI

Cum Privilegio Regio.

Tabula q. primi & arti. Tertij lib.

- 906 An in exibus in quibus requiritur consensus patroni sufficiat consensus heredis. art. 2. fo. 60.
- 907 An condicione seu qualitate per fundatorem tempore fundacionis appositae in ecclesia patronata possit ex post p. heredem vel nouum patronum tolli in totum: vel saltem alterari etiam de consensu episcopi. art. 3. fo. 60.
- 908 An nouus haeres seu patronus possit mutare arma seu insignia primi fundatoris à capella ecclesie seu sepulchro, & supponere, & an praedicta concedere possit ut fiant rectore ecclesie seu conventus. art. 4. fo. 60.
- 909 An iura possit renouare beneficio psonato sine psona. s. f. 1. 8.
- 910 An rector ecclesie patronata possit facere ordinare aliquem ad titulum illius ecclesie, ut prejudicet patrono, ut cum illa vacauerit praesentare non possit. art. 6. fo. 19.
- 911 An rector ecclesie psonate possit ponere vicarium in ea, & quos voluerit clericos seruientes sine psona sui patroni. art. 7. fo. 20.
- 912 An rector ecclesie psonate possit se obligare ad nouum censum psona soluendi seu augere. antiquum et in vita sua & qd si iuranti hoc praesentanti, & psonam influenti. art. 8. fo. 60.
- ¶ Conclu. ampli. limit. exten. restric. & declar. quae colliguntur ex supra scripta. vii. q. prin. & eius viii. art. habentur. fo. 60.
- ¶ In vi. q. prin. iii. lib.
- 913 ¶ An episcopus possit immutare statum ecclesie, puta facere illam collegiatam seminariam imponere. censum vel similia sine consensu patroni. art. 1. fo. 21.
- 914 An episcopus possit vnire beneficium patronatum cum alia ecclesia sine consensu patroni. art. 2. fo. 60.
- 915 An episcopus possit concedere ecclesiam patronatam alicui pro loco sine consensu patroni. art. 3. fo. 22.
- 916 An episcopus sine patroni consensu possit concedere ecclesiam seu bona ipsa illius ut conuertantur in praebendam & seruiant necessitatibus alterius ecclesie seu loci religiosi. art. 4. fo. 60.
- 917 An patronus cum consensu epi possit concedere ecclesiam psonatam loco religioso praesertim ea non vacante. art. 5. fo. 60.
- 918 An epi possit expellere paratum & institutum ex dispositione fundatoris habentem celebrare in vno altari ad celebrandum in altero altari praesertim patrono nolente. art. 6. fo. 60.
- 919 An epi possit immutare praedictas vel qualitates annexas beneficio ex dispositione fundatoris, puta celebraciones missarum & alia semita illas & illa diminuendo vel augendo pp reddituum illius ecclesie diminutionem vel augmentum. art. 7. fo. 60.
- 920 An episcopus priuatur per se restituere possit, & quid in de posito an restitui praesumat per papam: vel possit per legatum inuito patrono. art. 8. fo. 23.
- 921 Cui competat deservitio instituti patrono vel in situenti, & an laico deservitio competere possit. art. 9. fo. 60.
- 922 An inferior episcopo praetatus clericus cui ex priuilegio vel praescriptione competat ius instituendi competat etiam & in deservitio. art. 10. fo. 24.
- ¶ Conclu. ampli. limit. exten. restric. & declar. quae colliguntur ex supra scripta. vii. q. prin. & eius x. art. ar. habentur. fo. 60.
- ¶ In vi. q. prin. iii. lib.
- 923 ¶ An destructa ecclesia vel dote percumpta patronus perdat ius pa. quod in ea habebat. art. 1. fo. 60.
- 924 An patronus teneatur ad refectionem ecclesie, & si non ipse quis teneatur. art. 2. fo. 60.
- 925 Quis teneatur domum pro sacerdote reficere sacerdos, an patronus vel quis alter. art. 3. fo. 35.
- 926 Si nullus ex his qui tenentur ecclesiam seu domum sacerdotis reficere. hoc facere poterit an possit deueniri ad alienationem bonorum ipsius ecclesie. art. 4. fo. 60.
- 927 An illi q. tenent reparare vel restaurare ecclesiam aliquo iure si q. sinforu noluit cum aliis tribuere amittat ius suu: & si tenuerit illi vel discedat à loco libere à contributione. art. 5. fo. 60.
- 928 An ppa possit in totum suppressere ius pa. & sic patronum illo priuare sine causa ex sua libera voluntate. art. 6. fo. 60.
- 929 An patronus perdat ius pa. seu eius quasi possit si per certum annos non sit facta pntatio: q. alius vacationis non succellit vel papa illud conuulsi iuri pa. laici expresse derogando: & si cogatur per episcopum ostendere ius suum laicus sufficiat ostendere esse in quasi possit ut illo non priuatur. art. 7. fo. 60.
- 930 An ecclesia patronata possit libertatem acquirere & patronum ius pa. amittere per non usum praesentationis, & rector pro ista libertate agere contra patronum. art. 8. fo. 26.
- 931 An ius pa. pdat p psonam cedendo vel renouando illud ipsimet ecclesie, & rector possit telles ad futuram rei memoriam pro hoc examinari facere: & si opus fuerit psonam perdat. art. 9. fo. 60.
- 932 Si ecclesia psonata vnus vel obedat alteri ecclesie seu pro loco per epi de consensu patroni vel contra: an patronus perdat ius pa. quod in illa habebat. art. 10. fo. 60.

- ¶ Conclusio. cum suis casibus declaratis & destructis ut in ea habentur. fo. 60.
- ¶ In vii. q. prin. iii. lib.
- 933 ¶ An patronus vendens ius pat. illud amittat. & ecclesia efficiatur libera. art. 1. fo. 27.
- 934 Si patronus fuerit lapsus in haeresim an amittat ius pa. & quid si conuertatur ad fidem. art. 2. fo. 60.
- 935 An credentes receptatores fautores & defensores haeticorum schismatici apostatae & excommunicati per annum in excommunicatione maiori perdat ius pa. art. 3. fo. 60.
- 936 An patronus committens crimen lese maiestatis humanae perdat ius pa. art. 4. fo. 60.
- 937 An patronus proditor patrie priuatur iure pa. art. 5. fo. 60.
- 938 An patroni occidentes praetatos rectores seu clericos ecclesiarum in quibus habent ius pa. vel membrum mutilantes per se vel per alios sint priuati iure pa. art. 6. fo. 60.
- 939 An patroni vendicantes sibi plus iuris in ecclesia patronata quam habeant perdat ius pa. vel qua poena puniantur. art. 7. fo. 28.
- 940 In priuatione iuris pa. nunquid iudex ecclesiasticus debeat esse iudex: & an iudex secularis possit propter delictum priuare patronum laicum iure pa. cum confiscatione quam facit de omnibus bonis patroni vel saltem cum aliquo vnueritate: & si poterit eum priuare an ecclesia erit libera vel filicus habebit ius patrona. vel remanebit apud filios. artic. 8. fo. 60.
- 941 Quando patronus priuatur iure pa. & venit ad ecclesiam an illud euascat ita quod ecclesia remaneat libera: an vero acquiritur ipsimet ecclesie: ut ipsa sit patrona sui ipsius. artic. 9. fo. 30.
- 942 Cum ius pa. vnus deuenit ad ecclesiam ex priuatione vel alio modo & extat compatronus an episcopus cum illo praesentabit sibi ipsi vel compatrono solum totum accret. art. 10. fo. 60.
- ¶ Conclu. ampli. limit. exten. restric. & declar. quae colliguntur ex supra scripta. viii. q. prin. & eius decem artic. habentur. fo. 60.
- ¶ In ix. q. prin. iii. lib.
- 943 ¶ An ius pat. sit mere spirituale vel mere temporale mixtum vel annexum spirituali. art. 1. fo. 60.
- 944 An causa iuris pa. sit forei secularis vel forei ecclesiastica. art. 2. fo. 32.
- 945 An actio personalis competens ad constituendum ius pa. vel ex promissione ad tradendum seu ad creando illud vel ad excludendum patronum: quia in fundacione remiserat illud & quid quando intentatur pro parte ecclesie actio. l. diffamari an ista debeant fieri in foro ecclesiastico vel etiam fieri possint in foro seculari. art. 3. fo. 33.
- 946 An causa iuris pa. possit compromitti in laicum. art. 4. fo. 60.
- 947 An saltem iudex laicus possit cognoscere & iudicare de iure pa. cum vnueritate temporali in qua est ius pa. & sic accessorie vel incidenter. art. 5. fo. 60.
- 948 An super iure pa. & ipsius praesentatione possit transigi. artic. 6. fo. 60.
- 949 Cora quo iudice agat de expulsiōe psoni facti. art. 7. fo. 60.
- 950 Quod remedium mrentabitur pro iure pat. declarando vel euincendo, & an officium iudicis vel rei vendicatio. art. 8. f. e.
- 951 An laicus possit ius funerandi possidere. art. 9. fo. 60.
- 952 Ad quem iudicem laicum vel ecclesiasticum spectet cognitio cause iuris funerandi: impensarum vel actionis personalis de tradendo sepulchrum. art. 10. fo. 34.
- 953 Quae sint forme libellosum in materia iuris pa. remittit. artic. 11. fo. 60.
- ¶ Conclu. ampli. limit. exten. restric. & declar. quae colliguntur ex supra scripta. ix. q. prin. & eius xi. artic. habentur. fo. 60.
- ¶ In x. q. prin. iii. lib.
- 954 ¶ In quibus differant patroni laici ab omnibus patronis ecclesiasticis. art. 1. fo. 60.
- 955 In quibus differant patroni ecclesiastici non habentes bona temporalia ecclesie à patronis ecclesiasticis habentibus bona temporalia ecclesie. art. 2. fo. 35.
- ¶ Conclu. remittit. parent ex eisdem. fo. 60.
- ¶ In xi. q. vltima. iii. lib.
- 956 ¶ In quibus differant ius pa. ecclesiarum sine patronorum laicorum siue ecclesiasticorum à iure pa. libertorum. artic. 1. fo. 36.
- 957 In quibus patroni ecclesiarum siue laici siue ecclesiastici seu ius pa. ecclesie conueniant seu conueniant in commoditatis cum patrono seu iure pa. libertorum. art. 2. fo. 60.
- ¶ Conclu. parent ex se: ut sibi dicatur. fo. 60.

TRACTATUS PERVTILIS ET QVOTIDIANVS DE IURE PA- TRONATVS, CLARISSIMI VTRIVSQUE CENSVRÆ DOCTORIS

DOMINI ROCHI DE CVRTE PAPIEN. IVRA CANONI.

ca ordinariè legentis in alma Ticinensi Academia, per cum edius super rubrica de iure patronatus, cum lectioni iuris canonici vespertinae præfectus esset: Summarijs in hac vltima impressione cuiuslibet verbo huius tractatus præpositis: vnà cum Tabula alphabetica abundantissimè singulas materias per totum hunc tractatum dispersas complectens.

- 1 Ius patronatus quid sit.
- 2 Ius patronatus est triplex.
- 3 Ius patronatus an post consecrationem possit acquiri.
- 4 Ecclesia ad hoc vt dicatur deducta in ecclesia debent capellani concurrere.
- 5 Patronus quare quis dicatur.
- 6 Presentatio que patronus competit que sit.
- 7 Presentatio an debeat fieri coram episcopo, & an sufficiat illam fieri coram aliquo clerico ecclesie vel ad ipsam ecclesiam, capellam, vel altare patronale.
- 8 Electio & presentatio in quibus differant.
- 9 Patronus dicens in libello sibi competere ius eligendi, conferendi, donandi vel ordinandi ecclesiam, an propter hoc vitietur libellus.
- 10 Institutio que fit super presentatione que sit.
- 11 Institutio & confirmatio in quibus differant.
- 12 Institutio & admissio qualiter differant.
- 13 Patronus multis nominibus appellatur.

Iuris patronatus eccle-

siarum materia quotidiana est, vt experientia rerum magistra demonstrat: & seipsam ostendat alterius commendatione non eger: vt inquis in simili iurisconsultus. l. ff. de integ. restitu. Reperio tamen eam sparsim examinaram, ita quod laboriosè vel fortuito inuenitur quod in ea quaeritur. Qua propter ego Rochus de Curte Papiensium vniuersi- que sive doctor minimus, qui anno presentis librum tertium decretalium legendum assumpsi pro ingenio mei viribus, non inuiditate laudis consequendæ, sed pro vestrum omnium utilitate cui semper ex officij mei debito intertus sum, rubricam de iure patronatus vltra quotidianam lectionis pondus repetendam assumpsi: super qua materiam ipsam comprehenso manipulo metam atque recolligam & eam taliter ordinare conabor quod quaerenti dabitur facilis inuencio, hoc tamen facere non audeam, nisi prius omnipotentis Dei præsidio inuocato, qui Moysi eum inuocanti respondit, vt legitur. Exodi quarto, Perge, & ego ero in ore tuo, doceboque quid loquaris: & si aliquid homini dixeris, ius ipsi Deo referatur, si vero aliquid indiseretum correctione vel emendatione dignum proferam, cuiuscunque reus sententis iudicio me subijcio. ¶ Aggredior igitur in Dei nomine Rubricam ipsam de iure patronatus, quæ continuatur ad præcedentes secundum Goffredum hoc ordine. supra visum est de iure patronatus, in specie quod religiosis competit in suis capellis. Nunc sequitur videre de iure patronatus, in genere, ista continuatio mihi non placet, licet eam doctores non improbent: quia præsupponit quod titulus præcedens loquatur de capellis in quibus religiosi habent ius patronatus quod tamen est falsum, vt sentit Abbas. Loquitur enim de capellis vel ecclesijs in quibus religiosi habent curam animarum, an possint ipsam curam exercere per se, nec aliquod capitulum illius tui loquitur de iure patronatus, prout videri potest. Vnde melius potest continuari secundum Hostiensium, Ioannem Andream dominum Antonium Cardinalem Florentinum, Abbatem & communitatem doctores hoc modo. Supra visum est, de præbendis, & dignis de relig. domib. & de capellis monachorum, verum quia ad istas sit institutio quandoque per presentationem patroni, & sic posset dubitari, de iure patronatus, de modo presentandi & similibus: merito post rubricam præcedentes subiicitur

ista. ¶ Expeditus de continuatione rubricæ, in materia ista serua- bo hunc ordinem. Primo declarabo terminos necessarios, videlicet quid sit ius patronatus, quod duplex sit, quare dicatur patronatus: quid sit presentatio: quid differat presentatio ab electione: quid sit institutio: & quid differat institutio à confirmatione: & an differant institutio & admissio: & alia quamplurima saltem remissimè declarabo, postea reuertens verba diffinitionis ius patronatus, & super vnoquoque verbo quaestiones conuenientes ipsi verbo applicabo, & si aliquæ quaestiones super verbis diffinitionis congruè applicari non poterint, illas subordinabo & meliori modo quo fieri poterit. ¶ Venio igitur ad declarationem terminorum. Et primo quaeritur quid sit ius patronatus. Vt ista quaestio decidatur oportet distinguere de quo iure patronatus loquamur: quia secundum do. Cardinalem Florentinum, hic allegantem Aristotelem in prædicamentis, in principio terminus æquiuocus non potest definiti, quia competit pluribus secundum distinctas rationes: sed ius patronatus est huiusmodi, ergo &c. ¶ Triplex enim est ius patronatus secundum eum, Abbatem & alios hie, quoddam est ius patronatus libertorum quod puenit ex mai- numissione, capitulo liberti, & capitulo sequenti decimase- cunda quaestione secunda, & habetur in titulo, ff. de iure pa- tronatus, & de isto non est quaestio nostra nec tractatus noster. Alius patronatus est qui dicitur quo ad aduocatos qui dicuntur patroni causarum, capitulo secundo, decimaquinta quaestione secunda, capitulo ex literis supra de transf. capitulo finali supra ne cleric. vel monac. Item non nouam, §. parsoni. C. de iudi. & de isto etiã non est quaestio nec materia nostra. Quoddam & tertio est ius patronatus quod sumitur pro iure com- petente in ecclesijs quo ad presentationem rectoris, & quod- dam alla vt infra in secundo verbo diffinitionis patebit, & de hoc loquitur titulus noster & quaestio supra formata. sumen- do igitur ius patronatus hoc tertio modo reperio varias diffi- nitiones accommodatas per maiores nostros. Primo diffinit Hostiedus quem referunt Ioannes Andreas & Cardinali hie, hoc modo, ius patronatus est authoritas siue potestas prouidendi ecclesie proueniens ex beneficijs ante consecrationem ipsi ecclesie collatis. Istam diffinitionem etiam ponit Goffredus hic in summa sua, detracto illo verbo prouidendi. Neutra tamen istarum diffinitionum est bona, secundum Ioan- nem Andream, & dominum Cardinalem diffinitio enim Goffre- di quæ continet verbum prouidendi est mala, quia patro- natus non habet prouidere, sed presentare. Hac tamen repro- batio non multum astringit, quia etiam patronus prouidere dicitur seu ordinare ecclesiam presentando text. est in capi- tulo ex infirmatione, in fine, co. titol. Ex alio tamen diffinitio- nes prædictæ non valent secundum dominum Cardinalem, quia dicitur in eis ex beneficijs &c. Non enim ex qualibet causa propter quam quis beneficiat ecclesie, sed solum ex certis causis acquiritur ius patronatus, vt infra declarabo in verbo diffinitionis, vel dotauit. Item ex alio non valent ipse diffini- tiones, dum dicitur in eis ante consecrationem &c. ¶ Quia quandoque etiam post consecrationem ecclesie acquiritur ius patronatus, vt declarat Abb. in c. iij. infra de eo, & declarabo infra in verbo, in ecclesia, posito in diffinitione. Host. autè hie in summa sua diffiniuit hoc modo, Ius patronatus est potestas representandi instituendum ad beneficium ecclesie simplex & vacans. Istam etiam diffinitionem reprobat Io. And. & d. Bar. Flo. hic & bene: quia non exprimitur autoritas quid sit, id est substantiam diffiniti, vt fieri debet, l. §. dolum, ff. de dolo. Nam ius patronatus tribuit aliam potestatem quam presentan- di vt

PERVITILIS TRACTATUS DE IURE PATRONATUS CUM SUMMARIIS DISTINCTIONIBUS AC CAUSARUM QUÆSTIONUM DECRETUM

per I. V. doct. d. Paulum de Civitate de Collegio dominorum in scriptoribus Mediolani editis dum ordinariam iuris civilis Eriburgi legere: cum quæ notis summarijs nuper adiectis.

1 *Tractare, verbum, quod aucto in iure capi possit.*

TRACTATUM Iustum de iure patronatus

re patronatus, cum quaestionibus, omnibusque eidem accessorijs, & dependentibus ad laudem omnipotentis & gloriose eius matris virginis Mariæ: totiusque curiæ celestis triumphantis aggregatorum. Quæ pro clariori aditu & intelligentiâ: diuiso in quatuordecim partes. In prima videtur erit quor sint iurium genera: deueniendo ad ius illud, in secunda quot sint patronatus generâ, & per consequens quot sint patronatus iura. In tertia ex quibus illa procedant. In quarta qua de causa sint iura patronatus adiuncta. In quinta in quò differat quislibet patronus ab alio: diversi iuris patrono. In sexta quid cuiuslibet patrono ius patronatus conferat. In septima quibus deempet ius patronatus. In octava quando competat. In nona quomodo ius patronatus transferatur. In decima quomodo pluribus vel singulis competat. In undecima quomodo ius patronatus exerceatur per patronum. In duodecima quid si exercitio sint patroni differentes. In tredecima quæ sit differentia inter patronos eiusdem generis seculares & ecclesiasticos. Vltimè quomodo petatur ius patronatus, vel extinguatur. Antequam ad quaestiones partium deueniant: quia ad cognitionem specierum præmittenda est aliqua generis cognitio: & quia de iure patronatus tractare intendit. ¶ Proderit primò scire quod verbum, tractare, varijs in iure accipitur modis. Primò enim ponitur tractari pro dicitur tractari potest de hac re id est dicitur prima in fin. ff. de calumnia. Secundo tractare est in medium proponere: & querere: postea ad partes arguere: de iure determinare. Ita vitur iurifcon. in l. cum hic status. §. si ambo ff. de dona. Inter virum & uxorem. Vnde & dicitur tractatus, quia isto modo procedere debent tractantes: quod quantum potero observare enitar. Sic & aliquando ponitur tractatus pro quaestione. In naturalibus §. sed si actio. ff. de præscript. verbis. Ita dialectici tractatum dicunt, quod iuristæ quaestionem appellant. I. qui quadrages. in præcip. ff. ad legem Falcid. Et quia sit tractatus ex propositione & argumentatione hinc inde & conclusionem: ideo ponitur tractatus pro toto illo colloquio. I. & si amicus quis. ff. ad legem Iulianam de adulter. Vbi dicitur in qua conveniunt homines ad tractandum de adulterio dominus sciente, facit dominum teneri de adulterio ex sola scientiâ & patientiâ: quia sine tali colloquio adulterium non facile committi potest: & ita punitur quis ex tali tractatu: sicut ex perpetrato adulterio. Card. in elemen. ii. vlt. nota. de re iudic. Tertio tractati ponitur pro reparari & generis: videmus statuta sonaria quod scholares vel alia personæ tractentur vt ciues, id est habeantur & repugnentur pro civibus in omnibus & per omnia vt plenè habetur in l. prima. per Bari. & Moder. ff. de leg. i. Hic etiam dicitur tractatorum qui tractant & retractant manibus equos, & alia animalia: vbi in sacro destinata. Et tractatoris literæ, id est literæ licentiæ vehendi equos & alia animalia: de quibus in glo. rubr. ca. C. de tractatoris & statutis. lib. xij. Sed ista duo nã ad rumbum.

¶ Prima pars. Quæ sint iurium genera.

- 1 *Iuris quot sint genera: & quid sit genus apud iuristas: & quid apud dialecticos.*
- 2 *Ius naturale sex modis dicitur.*
- 3 *Ius gentium quod sit & quid sit conveniat.*
- 4 *Ius civile in genere quid sit & quot modis capiatur.*

- 5 *Ius canonicum quod sit: unde dicitur & in quos species scetur.*
- 6 *Ius divinum quod sit & in quibus consistat.*
- 7 *Ius auctoritatis auctoritas quod dicitur & quibus olim concedebatur.*
- 8 *Ius militare quod & in quibus consistat.*
- 9 *Ius publicum quid sit: in quibus consistat & quod modis capiatur.*
- 10 *Removere heri publico nomen patet.*
- 11 *Ius privatum quod sit & in quibus consistat.*
- 12 *Ius esse alicui quid sit.*
- 13 *Ius per apocopen dicitur quasi iustum.*
- 14 *Ius hereditatis advenia quid.*
- 15 *Ius excludendi à successione quid: & quid ius gabeliarum exigendi nomen.*
- 16
- 17 *Ius petendi quod sit.*
- 18 *Ius alienandi quid habet.*
- 19 *Ius cognendi quid: & quid ius mercandi dicitur.*
- 20 *Ius Trebellianicæ & ius Falcidicæ quod dicitur.*
- 21 *Ius accrescendi quod sit: & quod ius deliberandi nomen. 22: & quid sit ius succedendi nu. 23.*
- 24 *Ius potestatis supplementum quid sit & quibus competat.*
- 25 *Ius accusandi cui competat: & cui ius prohibendi nu. 26.*
- 27 *Ius dicendi testamentum nullum: & ius recipiendi quibus competat: & numerus 28.*
- 29 *Ius realium mal quibus competere concessat.*
- 30 *Ius presentandi patronis competat.*
- 31 *Ius arbitrari quid sit & qui conveniat.*
- 32 *Ius declarandi quod superari competit: ad successores non transmittitur.*
- 33 *Ius implendi conditionem quid & an ad heredes transmittatur.*
- 34 *Ius occupandi auctoritate proprijs quibus competat.*
- 35 *Ius colligendi à quibus imponatur.*
- 36 *Collecta quid sit.*
- 37 *Furvisi persona in quibus casibus subdita dicitur.*
- 38 *Iura quæ dicitur servituti: rusticæ & quæ urbana.*
- 39 *Ius piscandi, aucupandi, & venandi quid: & an licet in summo privato piscari.*
- 40 *Ius retinendi rem pro expensis quando quis habere dicitur.*
- 41 *Ius patronatus quod privatum ius dicitur quibus competere concessat.*
- 42 *Ius patronatus ecclesie quid sit.*
- 43 *Ius patronatus spirituale quid non exerceatur, licet spirituali amebatur.*
- 44 *Ius patronatus pluribus dicitur modis.*
- 45 *Ius pro licentiâ seu libertate quomodo aliquando capiatur.*
- 46 *Ius aliquando accipitur pro merito.*
- 47 *Ius pro liquore torum quæ cognuntur capi potest.*

1 **C**irca igitur primam partem ¶ quor sint iurium genera: accipiendo genus prout iuristæ capiunt, non prout dialectici intelligunt: inter quos magna est differentia: vt notat gloss. i. in l. prima. §. huius studij. ff. de iustitia & iur. melius in l. legato generaliter. ff. de legato primo. quod dialectici dicunt speciem: genus iuristæ appellant: & tribus modis genus dicunt iuristæ, de quibus in dicta l. legato, & infra, latius dicam. in princip. secunda quaestione. Dicam ergo hic varijs modis ius dici, siue genericibus, non à reum varietate: ne sicut gloss. contrarius isti, de iustitia & iure. in verbo duæ sunt positiones. sed à diverso nomine iuris & effectu. ¶ Primò igitur ab antiquiori inchoando est ius naturale, quod dicitur esse commune omni animantibus: quod certo naturæ instinctu habetur, non aliqua constitutione hominis. Sed ab ipso naturæ conditore: vt maris & foemine conjugatio: cum similibus notatis in l. sic. de iure naturali genitum & citi. cap. ius naturale. i. distinctio. & istud est ius inmutabile per homines. Sicut & libertas in homine proprietatis mutari non potest. Licet per ius civile dicatur offidari: & sic de similibus: de quibus in §. hinc. in l. de iure nat. l. deo. §. cum q. ff. de acqui. re. do. & hoc est ius naturale primum. ¶ Secunda

DOM. IOANN. NICOLAI DELPHINATIS IN LIBRVM DE IVRE PATRONATVS. PRAEFATIO.

In hoc nostro Lib. quem in duos libellos diuisum esse volumus, de iure patronatus, deque omnibus ad illum spectantibus, quam breuissime et vtilissime agimus. Primo enim libello ponimus quod sit ius, & quotuplex, tum quid ius par, unde dicatur, quomodo, per quos & coram quibus, constituatur; atque interim pensionum materiam, vt maxime scitu dignam explicamus. Secundo autem libello ius patronatus vilitas, quoniam sit, & qualis, & quidnam agendum patrono incumbat, dicimus, & eo quod incumbit, non agente, nunquid iure patronatu privari possit, quaerimus, ac determinamus. Nouissimo loco beneficiorum permutationes compendiose subiungimus, atque ita, vt etiam quam breuissime, nihil tamen videatur omisissim. Dignitates enim, personatus, officia, beneficia, ita simplicia, tum duplicia, quae non sunt elucidamus: omniaque superis ita nobis aspirantibus, quaerendo distinguendo, ad deum succincte determinando, quae in re non verborum, sed rerum, aut sententiarum ornatum sequimur, quam obrem optime lector, boni, & quicquid consulens, maturo quietoque animo lege. Sed tamen quoniam conueniens maxime, que opportunum videtur prius quam ad materiae tractatum veniamus, titulum nostrum explanemus ita enim ad eius materiam tuos, apertiorque futurus est ingressus, iuxta l. prima. ff. de reb. creditis, & si certum petatur. Huius itaque nostri libri titulus est De iure patronatus. Quod nomen scilicet, ius patronatus, pergit componi ex duobus rebus, vel ex recto & obliquo, quod si componatur ex duobus rebus, tunc vtrique variandum est, si vero ex recto & obliquo, non vtrique, sed ex recto tantum. Hoc autem licet Grammaticorum sit, non est tamen omnino consensendum. Et quia haec dictio ius, rationem generis habet, imo & genus est, habet enim sub se multas species: imprimis videndum erit quid sit ius, deinde quid patronatus, quam rem bonis fieri auspiciis permittat, & faxit, qui solus est, & ab aeterno solus viuunt Deus.

Ius quid sit, & quotuplex: in multas enim species, tanquam partes distributum esse constat.

Ergo ius est quod est ars boni, & equi, l. de iust. & in re. ff. & generaliter capitur ius, pro eo quod inbetur a Deo, natura, consuetudine, vel lege generali, vel specialiter, vt statuto: & procedit, cum dicitur est ars, &c. intelligendo pro scientia iuris, prout dicitur esse in mente hominis habentis notitiam diuinam, & humanam legis, & esse ius iustitiae, qui est reddere vni cuique, quod suum est, & dicitur à iustitia, quidam tamen à iustis per apocrypham ducunt, nihil enim aliud est ius, (vt dictum est) quam quod vel Deus, vel natura, vel gens, aut populus, aut ciuitas, vel consuetudo habet, quod ius iustitiae, si consulti definitioni non refragatur dum Celsus ait, est ars boni, & equi, l. prima. in prin. de iust. & iur. ff. Et faci hoc ad quaestionem, in contractibus enim apponi solet, Titius, &c. renuntiauit omni iuri, &c. An intelligatur renuntiasse et compuni iuri sibi fauorabili, an etiam specialiter, an vero consuetudinatio? Nam quodcumque videtur comprehensum, propter vniuersalem appositam, per quam quicquid dubitationis inest auferre videtur, non enim ponitur de vno solo, sed de partibus pluribus constituentibus totum.

Prima iuris species.

Sed partes iuris, seu species sunt statutum, consuetudo, &c. canon, consuetudo, & ea, us autem prima distinctione, omnes populi de iust. & iur. l. diuturna. l. cum de consuetudine. l. sed ea. imo magna. l. si de interpretatione. ff. de legib. & senatus consult. & longa consuet. Ergo quod vniuersalis appositae generi comprehendit species, de quibus praedicatur, ideo, &c. l. rem vbi totum profertur, nulla pars totius excluditur, c. si romanorum. xix. dist. l. hoc articulo, de her. l. ff. contrarium

tamen verius arbitror, siue apponatur vniuersalis, siue non: nam ius civile dignius est, & ideo de eo tantum intelligi debet huiusmodi renunciatio, seu generalitas, non autem de statuto, vel consuetudine: quoniam in dubiis semper dignius, & potestius intelligitur, l. i. §. qui in perpetuis. ff. si ager vestigal. vel emphyteus. sed ius commune dignius est, sed ius quidem in finem situm, de iur. na. gen. & ci. ergo in dubio de eo debere videtur intelligi, non autem de ceteris speciebus, seu partibus: quia tamen vtraque pars sustineri potest iudicio meo, meliori saluo: non absque erit distinctio, aut enim partes transduciantes, & a quibus haec dictio ius profertur in actu seu contractu, sunt vniuersales, & eiusdem ciuitatis: vel municipii, aut territorii, quae subiectur statuto municipali, vel consuetudini quae seruatur in eadem ciuitate, & municipii, aut territorii. Et eo casu dicitur habere locum, quae dicta fuere in primo membro, se licet commune ius municipale, & consuetudinarium, comprehendit. Si vero partes sunt diuersae ciuitatis, aut municipii, tunc ius commune videtur tantum comprehendere, ita vult Bar. in consilio ccccxxv. lib. iiii. in hoc etiam reseruet Io. And. in add. ad Spe. in tit. de arbi. §. excipitur. vbi etiam quod corruptus in fi. ad d. Et ita communiter secundum huiusmodi distinctionem obseruat schola vtriusque iuris.

Iuris definitionis repetitio, & unde dicatur ius.

6. Ius ergo est ars boni & equi, siue sit ex iure diuino, siue ex humano: & sic ex humano, siue canonico, siue civili, siue municipali, siue consuetudinario, habendo tamen rationem ad id, quod esse debet, vel fieri consuevit, iuxta mentem text. in cap. cit. autem lex, quarta. dist. cum similib. Eius igitur, quod continet bonum & equum, scientia, dicitur ius.
7. Et dicitur ius à iustitia, quod autem significationes habeat haec dictio ius, vide Ioan. And. in rub. de reg. in sexto. l. oia. Mon. in c. cupientes, de elect. in eod. libro sexto in fi. primae par. Ius autem tanquam genus generalissimum duas species respicit: est enim diuinum, & humanum diuini enim ius est, quod solus Deus edidit, vt est lex Moysis, prophetarum oracula, & sanctum Christi euangelium: praeter ea dici potest ius diuinum, illa vis maxima naturali rationi à Deo infusa, vtrunque conceptum Dei videlicet, & proximi comprehendens: vt potest Deo, & cuique, quod suum est reddamus, iubens: & alii ne inferamus, quod nobis ipsi inferri nequaquam expectimus, vel pateremur, de quo Paulus loquitur ad Romanos secundo capite cum dicit, Cum enim gentes quae legem non habent naturali tunc ea, quae legis sunt faciunt, huiusmodi enim legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, &c.

Apostolorum scripta ius diuinum est praecipue, et vero consilium videtur.

9. Item dicitur diuinum discipulorum Iesu doctrina, vt sunt Pauli, & aliorum apostolorum epistolae, & scripta, cuius ius diuini transgressione non semper in dicitur peccatum. Nam eius quaedam sunt precepta, quaedam consilia, & ita transgressione eorum, quae consilia sunt, non peccatur, nisi ex contemptu, aut ratione, ut ita no. gl. in c. quis. x. dist. text. vbi gl. in verbo item quia in cle. exini. de para. de ver. u. in cle. scrib. in c. canonum statuta. de consl. Arch. in c. iiii. dist. Panor. post Iua. in c. i. de vita. & honesta. cle. Quomodo autem cognoscatur: an quae sunt iuris diuini, sint precepta, aut consilia, vide canonicas & maxime Pan. in locis praesal. & aduente, dum dicit ius diuini esse, quod solus Deus edidit, quia debet intelligi, quod per se, aut angelorum, aut hominis ministerio, pro homine ad lumen bonum dirigendo statum est: quando quidem late accipiuntur ius diuinum de humano iure dici possent.

Humanum ius in multas species distributio, quae hic manifesta sunt.

10. Altera iuris species est ius humanum, quod in genere subalterno incipiendo, multas species complectitur, habet enim